

काङ्ग्रेसदलम् पूर्णतया समवेतम्, सर्वे मिलित्वा प्रचारं करिष्यन्ति- मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः

होली परस्परसौहार्दस्य, भ्रातृत्वस्य विशेषोत्सवः अस्ति

महाभारत कथा युद्धस्य १८तमः दिवसः, शकुनेः-शल्यस्य च मृत्युः

प्रमुखाः वार्ताः
महुआ मोइत्रा इत्यस्याः पितुः गृहे 'कैश फॉर क्वेरी' इति प्रकरणे अन्वेषणम्

चीन-पाकिस्तानयोः कृते एकस्मिन् एव स्वरेण एस.जयशंकरस्य उत्तरम्

संयुक्तराष्ट्रसङ्घस्य महासचिवः एण्टोनियो गुटेरेस् मिस्रदेशस्य भ्रमणे

उल्लेखनीयं यत् अक्टोबर्-मासस्य ७ दिनाङ्के द्वयोः पक्षयोः युद्धं निरन्तरं जातम्, यदा हमास-सङ्घः इजरायल्-नगरे ५००० तः अधिकं रॉकेट् अस्त्रैः - आघातं कृतवान् । एतावता उभयतः प्रायः ३३,००० जनाः युद्धे मृताः ।

युद्धविरामार्थं पुनः कतरदेशे उपवेशनम्

पुनः कतरदेशे अस्थायीयुद्धविरामस्य, बन्धकानां मुक्तेः च चर्चा क्रियते। अस्मिन् सत्रे सी.आय.ए.निदेशकः बर्न्स, कतरस्य प्रधानमन्त्री मोहम्मदबिन्अ-ब्दुल्लाहः अलथानी, मिस्रस्य गुप्तचरमन्त्री कमलः च सन्ति। इजरायलस्य प्रधानमन्त्री बेन्जामिन नेतन्याहू अपि इजरायलस्य प्रतिनिधिमण्डलस्य समागमस्य अनुमोदनं कृतवान् अस्ति। मोसाद्-संस्थायाः निदेशकः बर्निया इजरायल-प्रतिनिधिमण्डलस्य नेतृत्वं करिष्यति ।

कोलकाता । केन्द्रीय-अन्वेषणब्यूरो (सीबीआई) इत्यनेन शनिवासरे पश्चिमबङ्गदेशे सत्ताधारिण्या तृणमूलकाङ्ग्रेसस्य पूर्वसंसदस्य महुआ मोइत्रा इत्यस्याः पितुः गृहे 'कैश फॉर क्वेरी' इति प्रकरणे अन्वेषणं कृतम् । आधिकारिकस्रोताः एतां सूचनां दत्तवन्तः। सूत्रेषु उक्तं यत् शनिवासरे प्रातःकाले अत्र अलीपुरे न्यायाधीशन्यायालयमार्गे स्थिते आवाससङ्कुलस्य सुश्री मोइत्रायाः पितुः दीपेन्द्रलालमित्रायाः गृहे सीबीआई-अन्वेषकाः अन्वेषणकार्यक्रमं प्रारब्धवन्तः। अस्मिन् काले सशस्त्राः केन्द्रीयसैनिकाः परितः क्षेत्रस्य रक्षणं कुर्वन्तः दृश्यन्ते स्म । सुश्री महुआ मोइत्रा पुनः तृणमूलस्य चिटिकया नादियामण्डलस्य कृष्णनगरनिर्वाचनक्षेत्रात् २०२४ तमस्य वर्षस्य सामान्यनिर्वाचनं प्रतिस्पर्धयति ।

हिमसंस्कृतवार्ताः नवदेहली
सिङ्गापुर-भूमौ विदेशमन्त्री एस जयशङ्करः चीन-पाकिस्तानयोः कृते एकस्मिन् एव स्वरेण उपयुक्तं उत्तरं दत्तवान्। अरुणाचलप्रदेशे स्वस्य अधिकारविषये चीनदेशस्य आक्षेपं निराधारम् अवदन् विदेशमन्त्री एस जयशङ्करः स्पष्टतया अवदत् यत् भारतेन पाकिस्तानेन सह सम्बन्धसुधारार्थं कदापि आतङ्कवादस्य अवहेलना कर्तुं न शक्यते। उल्लेखनीयं यत् विदेशमन्त्री एस जयशंकरः सिङ्गापुरस्य त्रिदिवसीययात्रायां वर्तते। अत्र नेताजी सुभाषचन्द्रबोसस्य आजादहिन्दफौज इत्यस्य अमरभटेभ्यः युद्धस्मारके श्रद्धाञ्जलिः अपि दत्तवान्। विदेशमन्त्री जयशंकरः चीनदेशाय कुण्ठितं उत्तरं दत्त्वा अवदत्, अरुणाचलप्रदेशविषये चीनस्य अधिकारः आरम्भे हास्यास्पदाः आसन् अद्यत्वे अपि हास्यास्पदाः एव सन्ति यतोहि एषः भारतस्य स्वाभाविकः भागः अस्ति। सिङ्गापुरस्य राष्ट्रियविश्वविद्यालयस्य (NUS) दक्षिण एशियाई अध्ययनसंस्थायाः (ISAS) स्वस्य पुस्तकस्य 'Why India Matters' इति व्याख्यानसत्रस्य अनन्तरं आयोजिते प्रश्नोत्तरसत्रे केन्द्रीयमन्त्री एतत् वक्तव्यं दत्तवान्। चीनदेशेन पुनः अरुणाचलप्रदेशस्य विषयः उत्थापितः ततः परं तस्य टिप्पणी अभवत्। भवद्भ्यः कथयामः यत् अधुना चीनसेना अरुणाचलप्रदेशं चीनदेशस्य प्राकृतिकभागः इति वर्णितवती आसीत् । पश्चात् विज्ञप्तौ विदेशमन्त्रालयेन अरुणाचलप्रदेशं भारतस्य अभिन्नं भागं इति उक्त्वा एताः पुष्टयः खण्डिताः।

मास्को आतङ्कीये आक्रमणे मृतानां संख्या ९३ यावत् वर्धिता

मास्को। रूसस्य राजधान्यां मास्कोक्षेत्रस्य क्रोकसिटीहॉल इति क्षेत्रे शुक्रवासरे आतङ्कवादीनां आक्रमणे मृतानां संख्या ९३ यावत् वर्धिता अस्ति यत्र १४५ जनाः घातिताः सन्ति। गम्भीररूपेण घातितानां जनानां संख्यां विचार्य मृतानां संख्या वर्धते इति अपेक्षा अस्ति। रूसी अन्वेषणसमित्या शनिवासरे एषा सूचना दत्ता। समितिः तारपत्रे अवदत् यत् आतङ्कवादीनाम् आक्रमणे मृतानां संख्या ९३ अभवत्। मृतानां संख्या अधिकं वर्धयितुं शक्नोति। मास्कोनगरस्य क्रोकस् सङ्गीतभवने गोलीकाण्डस्य बमविस्फोटस्य च उत्तरदायित्वं इस्लामिक स्टेट् इति आतङ्कवादीसङ्गठनेन स्वीकृतम्। मास्को-नगरस्य बहिः क्रोकस्-नगरभवन-सङ्गीत-समारोह-स्थले गोलीकाण्डः अभवत्, तदनन्तरं महती

अग्निः अभवत् । प्रारम्भिकतथ्यानुसारं संगीतसङ्गीतस्थले अनेके सशस्त्राः जनाः गोलीकाण्डं कृतवन्तः । रूसदेशस्य अन्वेषणसमित्या आतङ्कवादीनां आक्रमणस्य विषये आपराधिकप्रकरणं कृतम् अस्ति। समितिः अवदत् यत् क्रोकस्-नगरभवने घटनास्थलात् शस्त्र-गोलाबारूद-सहितं महत्त्वपूर्णाः प्रमाणाः प्राप्ताः, यस्य अन्वेषणं क्रियते, चलचित्रसंग्राहकैः यन्त्रैः अध्ययनं क्रियते। आतङ्कवादीसङ्गठनेन स्वस्य अमाक-समाचार-संस्थयाः प्रकाशित-वक्तव्ये अस्य आक्रमणस्य उत्तरदायित्वं स्वीकृतम् यत् तस्य योद्धृभिः मास्को-नगरस्य बहिः आक्रमणं कृतम् इति। अस्मिन् प्रसङ्गे शतशः जनाः मृताः, बहवः घातिताः च अभवन् ।

प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी आक्रमणस्य निन्दां कृतवान्

नई दिल्ली। प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी शनिवासरे रूसस्य राजधान्यां मास्कोनगरे आतङ्कवादीनाम् आक्रमणस्य निन्दां कृत्वा अवदत् यत्, अस्मिन् शोकसमये भारतं रूसीसङ्घस्य सर्वकारेण जनैः च सह एकतारूपेण तिष्ठति। प्रधानमन्त्री मोदी द्विट्टर मध्ये लिखितवान् यत्, "मास्कोनगरे कृतस्य जघन्यस्य आतङ्कवादस्य आक्रमणस्य वयं दृढतया निन्दां कुर्मः। अस्माकं विचाराः प्रार्थनाः च पीडितानां परिवारैः सह सन्ति। अस्मिन् शोकघण्टे भारतं रूसीसङ्घस्य सर्वकारेण जनानां च सह एकतारूपेण तिष्ठति" इति ।

सुभाषितम्

प्रहस्य मणिमुद्धरेन्मकरवक्रदंष्ट्रान्तरात् समुद्रमपि सन्तरेत्प्रचलदूर्मिमालाकुलम्। भुजङ्गमपि कोपितं शिरसि पुष्पवद्भारये न्न तु प्रतिनिविष्टमूर्खजनचित्तमाराधयेत् ॥
भावार्थः- अगर हम चाहें तो मगरमच्छ के दांतों में फसे मोती को भी निकाल सकते हैं, साहस के बल पर हम बड़ी-बड़ी लहरों वाले समुद्र को भी पार कर सकते हैं, यहाँ तक कि हम गुस्सैल सर्प को भी फूलों की माला तरह अपने गले में पहन सकते हैं; लेकिन एक मूर्ख को सही बात समझाना असम्भव है।

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः
हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

काङ्ग्रेसदलम् पूर्णतया समवेतम्, सर्वे मिलित्वा प्रचारं करिष्यन्ति-मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला।

मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः अवदत् यत् हिमाचलप्रदेशे काङ्ग्रेसदलम् पूर्णतया समवेतम् अस्ति। सर्वे मिलित्वा शीघ्रमेव निर्वाचनप्रचारे सम्मिलिताः भविष्यन्ति। गतदिवसे मीडियाभिः सह वार्तालापं कुर्वन् मुख्यमन्त्री अवदत् यत् प्रतिभासिंह अस्माकं प्रदेशाध्यक्षः अस्ति। तस्य वाक्प्रकारः स्पष्टः अस्ति। तस्य वचनस्य अतिशयोक्तिः दोषः। केचन काङ्ग्रेसविधायकाः राज्याध्यक्षस्य विरुद्धं शीर्षनेतृत्वाय पत्रं लिखन्ति इति विषये चर्चा समाप्तं सुक्खुः प्रतिभा च पत्रकारवार्तायां एकत्र आगतवन्तौ। मुख्यमन्त्री प्रतिभाविषये दुर्भावनाः स्वच्छं कृतवान् तथा च प्रतिभा अपि स्पष्टतया अवदत् यत् सा कदापि

मुख्यमन्त्रिणा विरुद्धं किमपि न उक्तवती। मुख्यमन्त्री अवदत् यत् प्रतिभासिंहया सह दलस्य हिताय चर्चा भवति। सा मण्डी-संसदीयक्षेत्रात् निर्वाचनं कर्तुं शीर्षनेतृत्वस्य समक्षे असमर्थतां प्रकटितवती अस्ति। तस्यां सभायां अहम् अपि उपस्थितः आसम्। बहुवारं अस्य पृष्ठतः कुटुम्बकारणानि वा अन्ये केचन कारणानि अपि सन्ति। तत्र बहवः विघ्नाः अपि सन्ति। मण्डीसंसदीय-निर्वाचनक्षेत्रम् अतीव विशालम् अस्ति। तत्र भ्रमणमपि कठिनम्। मण्डीतः युवा, वृद्धाः, महिलाः च अभ्यर्थिनः भवितुम् अर्हन्ति इति सः अवदत्।

सः अवदत् यत् विगत १५ मासेषु काङ्ग्रेसपक्षेण यत् कार्यं कृतं तत् वोढ्वा निर्वाचनक्षेत्रं गमिष्यामि। काङ्ग्रेससर्वकारेण प्रत्येकं विषयस्य समाधानं कृतम् अस्ति। JOA IT इत्यस्य लम्बितपरिणामः प्रकाशितः अस्ति। कर्मचारिभ्यः पुरातनवृत्तियोजना दत्ता अस्ति। युवानां कृते स्वरोजगाराय ६८० कोटिरूप्यकाणां स्टार्टअप-योजना आरब्धा अस्ति। छात्राणां कृते २० लक्षरूप्यकाणां शिक्षाऋणयोजना आरब्धा अस्ति। २७ वर्षपर्यन्तं निर्धनबालिकानां शिक्षायाः, विकलाङ्गानाम् अनाथबालानां च कृते योजना आरब्धा। सः अवदत् यत् जनसमूहः काङ्ग्रेसपक्षाय मतदानं करिष्यति।

षट् काङ्ग्रेसविद्रोहिणः, त्रयः निर्दलीयाः च विधायकाः भाजपायां सम्मिलिताः

हिमसंस्कृतवार्ता:- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।

केन्द्रीयमन्त्रिणः अनुरागठाकुरस्य, नेताप्रतिपक्षस्य जयरामठाकुरस्य, भाजपादलस्य प्रदेशाध्यक्षस्य डॉ. राजीवबिन्दलस्य उपस्थितौ राजेन्द्र राणा, सुधीर शर्मा, रविठाकुरः, इन्द्रदत्तलखनपालः, देवेन्द्रः भुट्टो, चैतन्य शर्मा इत्यादयः षट् काङ्ग्रेसविद्रोहिणः विधायकाः भाजपायां सम्मिलिताः। तत्रैव त्रयः निर्दलीयाः अपि भाजपायां सम्मिलिताः। गुरुवासरे सायं एतेषाम् अयोग्यविधायकानां भाजपा शीर्षनेतृत्वेन सह समागमे एतत् सहमतिः अभवत् इति कथ्यते। समागमे राज्यसभासांसदः हर्षमहाजनः भाजपादलस्य प्रदेशाध्यक्षः डॉ. राजीवबिन्दलः अपि उपस्थिता आसन्। विधायकाः राजेन्द्रराणां भाजपादलेन सह वार्तालापं कर्तुं अधिकृतवन्तः। दलस्रोतानाम् अनुसारं सर्वोच्चन्यायालये अयोग्यविधायकानां याचिकायाः निवृत्तेः, भाजपायाः सदस्यतायाः, भविष्यस्य राजनीतिविषये च गहनचर्चा अभवत्। दलसूत्राणाम् अनुसारं भाजपा शीघ्रमेव काङ्ग्रे- मण्डी-लोकसभानिर्वाचनयोः षट्, विधानसभा उपनिर्वाचनयोः षट् प्रत्याशिनः च घोषयितुं शक्नोति। अस्य विषये राजेन्द्र राणा उक्तवान् यत् भाजपा राष्ट्रियाध्यक्ष जेपी नड्डा इत्यनेन सह मिलित्वा सर्वं निर्णयः अभवत्। विधानसभा अध्यक्षस्य निर्णयस्य विरुद्धं सर्वोच्चन्यायालये प्रवेशितायाः याचिकायाः निवृत्तौ वैधानिकी बाधा नास्ति। जयराम ठाकुरः निर्दलीयैः सह नवदिल्लीं गतः आसीत्। सूचनानुसारं षट् काङ्ग्रेसविद्रोहिणः त्रयः स्वतन्त्राः विधायकाः च पीटरहोफ शिमलां सायं पर्यन्तम् आगमिष्यन्ति।

निर्दलीयविधायकानां त्यागपत्रेण क्रुद्धः मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः अवदत्- 'किं विश्वासः कुत्रचित् बन्धकरूपेण न स्थापितः...'

हिमसंस्कृतवार्ता:- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।

हिमाचलप्रदेशस्य राजनीतिषु अशान्तिः निरन्तरं वर्तते। शुक्रवासरे त्रयः स्वतन्त्राः विधायकाः विधानसभासदस्यतायाः त्यागपत्रं दत्तवन्तः। अधुना एतेषां त्रयाणां स्वतन्त्रविधायकानां भारतीयजनतापक्षे सम्मेलनस्य चर्चा वर्तते। नालागढतः कृष्णलालठाकुरस्य, देहरातः होशियारसिंहस्य, हमीरपुरतः आशीषशर्मणः च त्यागपत्रेण हिमाचलप्रदेशस्य राजनीतिषु अशान्तिः वर्धिता। हिमाचलप्रदेशस्य मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः स्वतन्त्रविधायकानां त्यागपत्रे प्रश्नान् उत्थापितवान्। त्रयाणां निर्दलीयविधायकानां त्यागपत्रस्य विषये मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः अवदत् यत् निर्दलीयं जित्वा ये विधायकाः आगताः ते स्वसम्मानं बन्धकं कृतवन्तः वा तेषां उपरि प्रभावः अतिशयेन जातः इति अन्वेषणस्य विषयः अस्ति।

'जनसमूहे किमर्थं आरोप्यते उपनिर्वाचनम्?'

त्यागपत्रं दत्तानां त्रयाणां निर्दलीयविधायकानामुपरि प्रश्नं कुर्वन् मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः अवदत् यत्, "विधानसभानिर्वाचने काङ्ग्रेस-भाजपा-प्रत्याशिनां पराजयानन्तरं यदा मतदातारः तान् पञ्चवर्षपर्यन्तं स्वतन्त्रविधायकं कृतवन्तः तदा ते एकवर्षचतुर्थांशस्य अन्तः एव कस्य प्रभावे विधानसभातः त्यागपत्रं दत्तवन्तः?" सः अवदत् यत् सः स्वनिर्वाचनक्षेत्रस्य मतदातृणां भावनानां अपमानं किमर्थं करोति?

'जनता भाजपां पाठयिष्यति'

मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः उक्तवान् यत् एतेषां प्रश्नानाम् उत्तरं त्रिभिः स्वतन्त्रविधायकैः दातव्यं भविष्यति। त्रयः अपि राज्यस्य जनानां भावनाभिः सह क्रीडितवन्तः, तेभ्यः राज्यस्य जनानां कृते उत्तरं दातव्यं भविष्यति। अस्मिन् सम्पूर्णे प्रकरणे भाजपायाः वास्तविकं मुखम् अपि राज्यस्य जनानां सम्मुखम् आगच्छति। मुख्यमन्त्री सुक्खुः अवदत् यत् आगामिनिर्वाचनेषु जनसामान्यं भारतीयजनतापक्षाय पाठं पाठयितुं गच्छति।

आगतः रामः गतः रामः (आयाराम-गयाराम) तथा धनशक्त्याः राजनीतिं कुर्वन्तः देवभूम्याः जनादेशं खण्डितवन्तः

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला।

षट् विद्रोही कांग्रेसविधायकाः भाजपायां सम्मिलिताः अभवन् ततः परं मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः सामाजिकमाध्यमैः (सोशल मीडिया) प्रतिक्रियाम् अददत्। सः स्वस्य सोशल मीडियापटले एकस्मिन् उल्लेखे लिखितवान् यत् आगतः रामः गतः रामः (आयाराम-गयाराम) तथा धनशक्त्याः राजनीतिं कुर्वन्तः देवभूम्याः जनादेशं वञ्चयित्वा अद्य स्वगन्तव्यस्थानं चिन्वन्ति। अद्य ते तैः सह उपविष्टाः सन्ति ये पुरातनवृत्तियाचनायां (ओपीएस-याचनायां) कर्मचारिणां उपहासं कृतवन्तः। प्रश्नपत्रस्य रहस्योद्घाटनस्य भ्रष्टाचारः केन कृत्वा युवानां परिणामः बाधितः। ये स्वहिताय स्त्रियाः विरुद्धं स्थितवन्तः, ये स्वस्य अनैष्टिकतायाः, अश्वव्यापारराजनीत्याः च देवभूमेः आदर्शान् मूल्यानि च मर्दयन्ति स्म। परन्तु, लोकतन्त्रे जनता एव जनार्दनः भवति। ये धनार्थं स्वसम्मानं विक्रयन्ति ते धनेन जनानां प्रेम्णः समर्थनं च क्रेतुं न शक्नुवन्ति। जनसमूहः उत्तरं दास्यति।

कदापि सर्वकारस्य मुख्यमन्त्रिणः च विरुद्धं न उक्तम् : प्रतिभा

पत्रकारसम्मेलनस्य समये राज्यकाङ्ग्रेसस्य अध्यक्षः प्रतिभासिंह अवदत् यत् मुख्यमन्त्री सर्वकारः च कार्यं न कुर्वन्ति इति मया कदापि न उक्तम् सा अवदत्

यत् मया दत्तं वक्तव्यं निर्वाचनं न कर्तुं तस्या व्यक्तिगतं निर्णयः एव।

अनेके विधायकाः अवदन्- पत्रं न प्रेषितम्

अपरपक्षे बहवः काङ्ग्रेसविधायकाः वदन्ति यत् तेषां पक्षतः प्रतिभासिंहाया प्रदेशाध्यक्षपदात् निष्कासनस्य आग्रहं कृत्वा किमपि पत्रं न प्रेषितम्। विधायकानां एतेन वक्तव्येन प्रतिभासिंहायाः निष्कासनविषये चर्चाः समाप्ताः, येन निर्वाचनकाले दलस्य किमपि हानिः न भवेत्।

मुख्यमन्त्रिणः सुखविन्दर-सिंहसुक्खोः प्रबललक्ष्यम्

मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः उक्तवान् यत् तेषां चक्रविमानेन आगमनं, सीआरपीएफ-सैनिकानां सुरक्षायाः परितः भवितुं च बहवः प्रश्नाः उत्पद्यन्ते। सः अवदत् यत् जनसमूहेन एते विधायकाः स्वतन्त्रप्रत्याशीरूपेण विजयं कृत्वा विधानसभां प्रति प्रेषिताः। एते सर्वे विधायकाः अधुना स्वक्षेत्रस्य जनैः सह क्रीडन्ति। मुख्यमन्त्री लोकतन्त्राय तदनुचितम् इति उक्तवान्। हिमाचलप्रदेशस्य मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः अपि अवदत् यत् लोकतन्त्रे धनशक्तिद्वारा सर्वकारस्य पतनस्य प्रयासः जनसामान्येभ्यः न रोचते। मुख्यमन्त्री अवदत् यत् निर्दलीयेभ्यः स्वनिर्वाचनक्षेत्रस्य जनाः बोधव्याः भविष्यन्ति यत् विधायकत्वस्य निर्गमनस्य पृष्ठतः तेषां का बाध्यता अस्ति, उपनिर्वाचनानां भारः जनानां उपरि किमर्थं आरोपितः अस्ति?

होली परस्परसौहार्दस्य, भ्रातृत्वस्य विशेषोत्सवः अस्ति

होली-उत्सवः प्रेम-वर्णानां वैदिक-उत्सवः अस्ति। भारते अनादिकालात् प्रत्येकस्मिन् ऋतौ एकस्य वा अन्यस्य वा उत्सवस्य परम्परा अस्ति, परन्तु वसन्तऋतौ अस्य उत्सवस्य पराकाष्ठा दृश्यते। भारतीयपञ्चाङ्गानुसारं होली वर्षस्य अन्तिमोत्सवः इति कथ्यते। अयं उत्सवः फाल्गुण मासस्य पूर्णिमायां आयोजितः बृहत्तमः उत्सवः अस्ति। होली इति किम्? "होली नवसर्षपिष्टि है। नव-नई, सस्य-फसल,इष्ट-यज्ञ" अर्थात् नवसर्षपे यज्ञः कृतः इत्यर्थः।

अस्मिन् समये आषाढ्याः सस्ये गोधूमः, यवः, चणः इत्यादयः आगच्छन्ति। अस्य अपरिपक्वबीजानि संस्कृते 'होलक', हिन्दीभाषायां 'होला' इति उच्यन्ते। शब्दकल्पद्रुमकोशानुसारम् - "तृणाग्रि भ्रष्टार्द्धपक्वशमीधान्यं होलकः"। 'होला' इति हिन्दी भाषायां। भावप्रकाशानुसारम्- अर्द्धः पक्वशमी धान्यैस्तृणभ्रष्टैश्च होलकः। होलकोऽल्पानिलो भेदः कफदोषश्रमापहः। अर्थात् तृणम् अर्धपक्वशमीबीजानां अग्रिना भर्जनं होलकं, होला वा इति कथ्यते। येन मेदः, कफः, श्रान्तः च लघुः भवति, दूरं च भवति। होली नूतन ऋतौः उत्सवः अपि अस्ति। अग्रिमदिवसे चैत्रमासस्य प्रथमः दिवसः, यदा वसन्तस्य आरम्भः भवति। वसन्तस्य आगमनेन सुखी भवितुं स्वाभाविकम्। ऊनवस्त्रस्य स्थानं गृह्णन्ति कपासक्षौमवस्त्रम्। ये जनाः शीतकारणात् बहिः आगन्तुं संकोचम् कुर्वन्ति स्म, ते अधुना निःशङ्कं परिभ्रमन्ति। नवपुष्पगन्धेन सर्वं वातावरणं पूरितम् अस्ति। सर्वे वृक्षाः स्वस्य पुरातनपत्राणि पातयित्वा नूतनानि हरितपत्राणि धारयन्ति स्म। अतः समग्रं वातावरणं तस्य परिदृश्यं च आकर्षकं मनोहरं च अस्ति। समाजस्य स्वस्थजीवनाय, मानवस्य दैनन्दिनजीवने अपि केचन हास्य-उत्साहस्य च क्षणाः आवश्यकः सन्ति।

महोत्सवस्य एषा मनमोहकशक्तिः अस्माकं ऋषिभिः अवगतवन्तः। वसन्तं यज्ञेष्वज्य इति प्रकीर्तितः। यथा ऋग्वेदस्य मन्त्रः द्रष्टव्यः- यत्पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमतन्वत। वसन्तो अस्यासीदाज्यं ग्रीष्मः इध्मः शरद्धवि।। (ऋग्वेद 10.90.6)

मधुमासेन स्वस्य नववर्षस्य आरम्भं कृत्वा वसन्त-माधुरी इत्यस्य माधुर्येण पूरयतु। इत्थं ते एव महर्षिभिः यजुर्वेदे ईश्वरं प्रार्थनारूपेण उक्तं यत- मधुवाता ऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः। माध्वीर्न सन्त्वोषधी मधुनक्तमुतोषसो मधुमत्पार्थिवं रजः।

मधुद्यौरस्तु नः पिता मधुमान्नो वनस्पति। मधुमा अस्तसूर्यः माध्वीर्गावो भवन्तु नः।।

यत् वर्तमानं होलीरूपं वसन्तपर्वं वा दृश्यते तत् सहस्रवर्षपुरातनम् अस्ति। विभिन्नाः प्रकाराः उद्यानक्रीडाः ये प्राचीनकाले भारतस्य पूर्वभागे प्रचलिताः आसन् ते केवलम् अस्य होली-उत्सवस्य भागः

आसीत्। आचार्यः पाणिनेः 'प्राचांक्रोणायां' (६.२.७२) इति सूत्रं तस्य परिचायकः अस्ति। 'वातस्यायन' इत्यनेन तान् देशस्य पारम्परिकक्रीडा इत्युक्तवान्। फाल्गुन शुक्ल अष्टमीतः पूर्णिमापर्यन्तं अष्टदिनानि यावत् होलिकाष्टक इति उत्सवः आचरितः आसीत्। भविष्योत्तरपुराणे होलीपर्वस्य उल्लेखः यथा- "अयं पंचदशी शुक्ला फाल्गुणस्य नाक्शाधित। शीतकालान्त सम्प्राप्तो प्रातर्मधु भविष्यति। नाना रंगमयैर्वस्त्रैः चन्दना गुरु मिश्रितैः। अबीरं च गुलालं च मुखे ताम्बूलभक्षणम्। जल्पन्तु स्वेच्छया सर्वे निशंका यस्य यन्मतम्। तेन शब्देन स पापा होमेन च निराकृता"। होली परस्परसौहार्दस्य, भ्रातृत्वस्य च प्रतीकम् अस्ति। यतो हि अस्माकं संस्कृतिः "वसुदैव कुटुम्बकम्" इत्यस्य भावनायां विश्वासं कुर्वती संस्कृतिः अस्ति। अस्माकं जीवने वर्णाः सम्पूर्णतया मिश्रिताः भवन्ति। धर्मं वर्णसन्निधिः अपि विशेषः प्रयोजनः अस्ति। पूजास्थले रङ्गोलीनिर्माणं कलात्मकतायाः सह वर्णानाम् मनोविज्ञानं प्रतिबिम्बयति।

लेखकः - डॉ. पवनः शर्मा

ईमेल - shastrapawan86@gmail.com

दूरभाष-९७२९०९२८९०

हिमसंस्कृतवार्ता: हिमसंस्कृतवार्तापत्रम्

प्रत्येकं पूजायां कुमकुम, हल्दी, अबीर, गुलाल, मेहन्दी इति पञ्च वर्णाः समाविष्टाः भवन्ति। धर्मध्वजस्य वर्णाः, तिलकस्य वर्णाः, भगवतः वस्त्रस्य वर्णाः अपि विशेषरूपेण स्थापिताः सन्ति। यथा - धर्मसेवाकाले ताभिः वर्णैः प्रेरिताः भवेम, येन तेषां वर्णानाम् गुणाः आत्मसातुं कर्तुं शक्नुमः। रश्मिषु अपि सप्त वर्णाः सन्ति। ये वेदेषु सप्त रश्मि उच्यन्ते - "सप्तरश्मिरधमत् तमांसि" (ऋग्वेद 4.50.4)। अस्माकं वेदानुसारेण जगति दृश्यमानाः सर्वे वर्णाः सूर्यकिरणैः एव दृश्यन्ते। अस्माकं शरीरेण सूर्यकिरणैः प्रदत्तानां वर्णानाम् ऊर्जां प्राप्तुं केवलं सूर्याय अर्घ्यं अर्पयितुं धार्मिकः प्रथा अस्ति। होलिकोत्सवः मूलरूपेण वसन्तपर्वस्य नवफलानां च उत्सवः अस्ति। सामाजिकदृष्ट्या जनस्य उच्चनीचभित्तिं भङ्गयितुं उत्सवः इति मन्यते।

होली-उत्सवस्य मुख्यः सन्देशः अस्ति यत् दुष्टानां कटुतायाः, वैरस्य दुर्भावनायाः होली प्रज्वलितव्या, तेषां दग्धः करणीयः, सर्वेषां उपरि प्रेम-सौहार्द-गुण-वर्णस्य वर्षणं करणीयम्।

देहल्याः - मुख्यमंत्री अरविन्दकेजरीवालः उच्चन्यायालये श्रवणं कर्तुं तत्कालं मुक्तिं दातुं आग्रहं कृतवान्

(हिमसंस्कृतवार्ताः- प्रवीणकुमारः) आप प्रमुखः मुख्यमंत्री केजरीवालः गुरुवासरे प्रवर्तननिदेशालयेन कथितदिल्लीमादकद्रव्यनीतिकपटप्रबन्धसम्बद्धे धनशोधनप्रकरणे गृहीतः। प्रवर्तननिदेशालयस्य निग्रहे प्रेषयितुं रिमाण्ड इति आदेशं अवैधम् इति अवर्णयन् देहल्याः मुख्यमंत्री अरविन्दकेजरीवालः उच्चन्यायालयस्य समीपं गत्वा तस्य तत्कालं मुक्तिं कर्तुं आग्रहं कृतवान्। आप प्रमुखः गुरुवासरे प्रवर्तननिदेशालयेन कथितेन

दिल्लीमद्यनीतिभ्रष्टाचारे राउस् एवेन्यू न्यायालये प्रस्तुतः भविष्यति। राष्ट्रियराजधान्यां न्यायालयेन शुक्रवासरे आबकारीनीतिसम्बद्धे धनशोधनप्रकरणे देहल्याः मुख्यमंत्री अरविन्दकेजरीवालः २८ मार्चपर्यन्तं प्रवर्तननिदेशालयस्य (ईडी) निग्रहे प्रेषितम्। ईडी न्यायालये अभ्यर्थना अकरोत् यत् केजरीवालः दिल्लीनगरस्य मुख्यमन्त्रीत्वस्य लाभं गृहीत्वा आमआदमीपक्षे धनं प्राप्तवान्, तथा कथिते आबकारीउपद्रवप्रकरणे प्राप्तधनस्य "बृहत् लाभार्थी" आसीत्। राउस-एवेन्यू न्यायालये विशेषन्यायाधीशस्य कावेरी बावेजा इत्यस्य समक्षे ईडी इत्यनेन उक्तं यत् "दिल्लीसर्वकारस्य मन्त्रिभिः, आप-नेतृभिः अन्यैः च जनैः सह सम्पर्कं कुर्वन् मुख्यमंत्री अरविन्दकेजरीवालः दिल्ली आबकारी-प्रकरणे, प्रमुखः षड्यंत्रकारः अस्ति। केजरीवालस्य १० दिवसीयं अभिरक्षणं

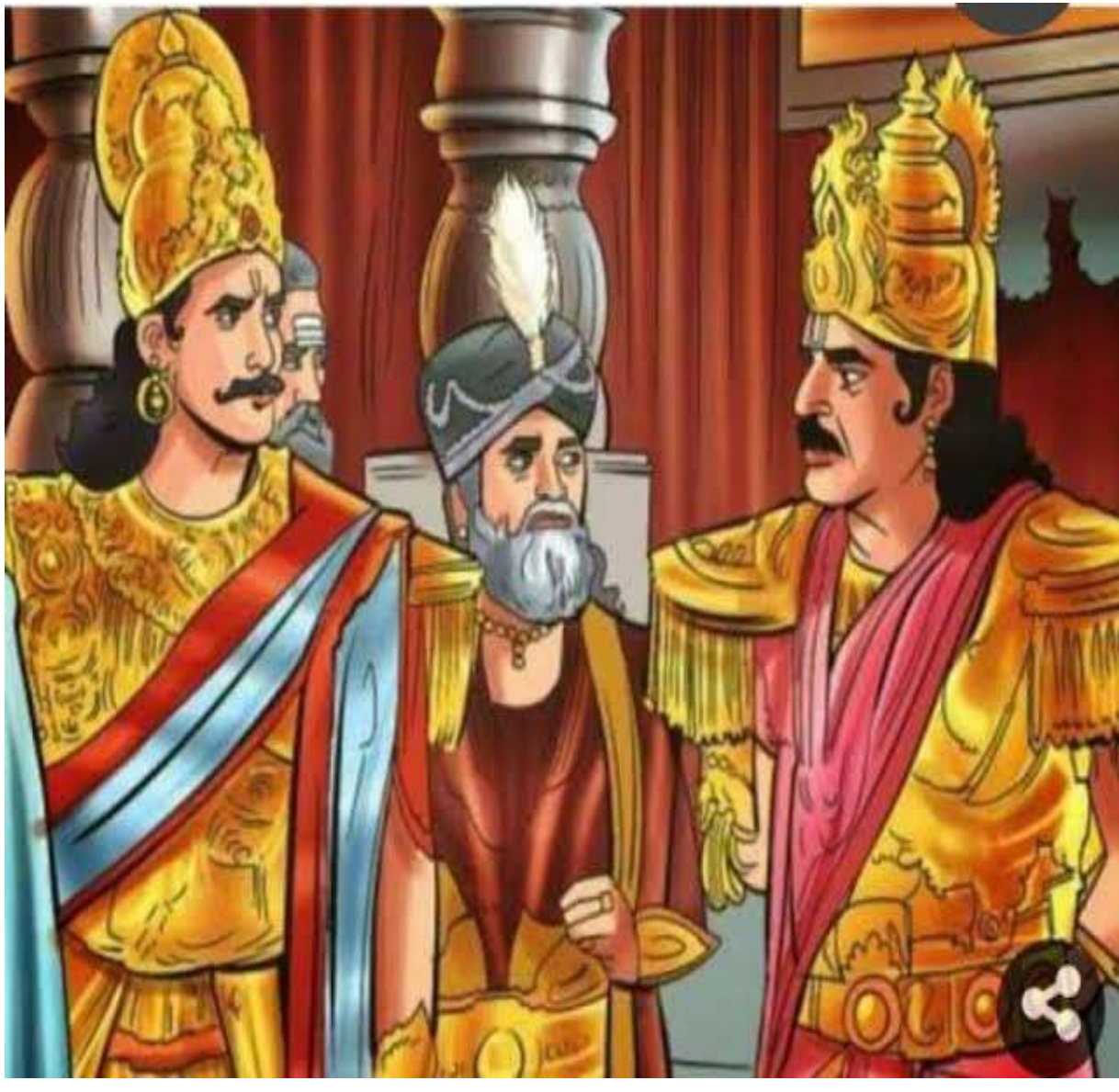
याच्यमानस्य ईडी-याचने तर्कसमये मुख्यमन्त्रीपक्षे उपस्थितः वरिष्ठः अधिवक्ता अभिषेकसिंहवी उक्तवान् यत् आबकारीनीतिप्रकरणे २०० तः अधिकाणि अन्वेषणानि कृतानि अपि च आपनेतृणां अपराधे संलग्नतां दर्शयितुं प्रमाणं नास्ति। न च आक्षेपार्हसामग्री लभ्यते। अधिवक्ता अवदत् यत् दिल्ली-मुख्यमन्त्री अरविन्दकेजरीवालः आबकारीनीतौ किमपि दुष्कृतं कृतवान् अथवा किमपि लाभं प्राप्तवान् इति सिद्धयितुं प्रमाणिका सामग्री नास्ति। सः आरोपितवान् यत् ईडी इत्यनेन राजनैतिकप्रतिशोधार्थं धनशोधननिवारणाधिनियमस्य अन्तर्गत्तम् नियोगस्य दुरुपयोगः कृतः। ईडी इत्यनेन आरोपः कृतः यत् केजरीवालः दिल्ली आबकारीनीतिः २०२१-२२ इत्यस्य निर्माणं कृत्वा कार्यान्वयनार्थं 'दक्षिणसमूहात्' उत्कोचरूपेण कतिपयानि कोटिरूप्यकाणि प्राप्तवान्

॥ श्रीरामायणकथा ॥

श्रीमद्वाल्मीकीयरामायणे बालकाण्डे तृतीयसर्गः ॥२१-३०॥ राघवस्य विलापं च गृध्रराजनिर्बर्हणम्। कबन्धदर्शनं चैव पम्पायाश्चापि दर्शनम् ॥१-३-२१॥ शबरीदर्शनं चैव फलमूलाशनं तथा। प्रलापं चैव पम्पायां हनूमदर्शनं तथा ॥१-३-२२॥ ऋष्यमूकस्य गमनं सुग्रीवेण समागमम्। प्रत्ययोत्पादनं सख्यं वालिसुग्रीवविग्रहम् ॥१-३-२३॥ वालिप्रमथनं चैव सुग्रीवप्रतिपादनम् ताराविलापं समयं वर्षरात्रनिवासनम् ॥१-३-२४॥ कोपं राघवसिंहस्य बलानामुपसंग्रहम् दिशः प्रस्थापनं चैव पृथिव्याश्च निवेदनम् ॥१-३-२५॥ अङ्गुलीयकदानं च ऋक्षस्य बिलदर्शनम् प्रायोपवेशनं चैव संपातेश्चापि दर्शनम् ॥१-३-२६॥ पर्वतारोहणं चैव सागरस्यापि लङ्घनम् समुद्रवचनाच्चैव मैनाकस्य च दर्शनम् ॥१-३-२७॥ राक्षसीतर्जनं चैव च्छायाग्राहस्य दर्शनम् सिंहिकायाश्च निधनं लङ्कामलयदर्शनम् ॥१-३-२८॥ रात्रौ लङ्काप्रवेशं च एकस्यापि विचिन्तनम् आपानभूमिगमनमवरोधस्य दर्शनम् ॥१-३-२९॥ दर्शनं रावणस्यापि पुष्पकस्य च दर्शनम् अशोकवनिकायानं सीतायाश्चापि दर्शनम् ॥१-३-३०॥

महाभारत कथा युद्धस्य १८तमः दिवसः, शकुनेः-शल्यस्य च मृत्युः

धारावाहिकं गीताप्रश्नोत्तरम् - २४

"हे राजन! अधुनापि भवान् पाण्डवैः सह कथञ्चित् सन्धिः करणीया। अधुना युद्धस्य निवारणं श्रेयस्करं भविष्यति।" यद्यपि दुर्योधनः निराशः आसीत् तथापि कृपाचार्यस्य एषः उपदेशः तस्मै सर्वथा न अरोचत्। सः तत् स्वीकर्तुं सज्जः नासीत्। सर्वे कौरवयोद्धारः दुर्योधनस्य वचनस्य समर्थनं कुर्वन्तः अकथयन् - हे आचार्य ! इदानीम् पाण्डवैः सह सन्धि करणं तु कायरता एव भविष्यति अतो इदानीम् युद्धे निरन्तरता एव श्रेयस्करी दृश्यते। अस्मिन् विषये सर्वेषां परामर्शानुसारेण मद्राजशल्यं सेनापति रूपेण नियुक्तः। अतः पुनः शल्यस्य आज्ञानुसारमेव युद्धं प्राचलत्। अष्टादशतमे दिवसे इदानीं युधिष्ठिरः एव पाण्डवसेनायाः प्रतिनिधित्वम् कृतम्। सः स्वयं शल्यम् आक्रमितवान्। युधिष्ठिरः शल्यस्य उपरि शक्तिं नामकमेकम् अमोघास्त्रं प्रयुक्तवान्, मद्राजः शल्यस्य शिरः तेनास्त्रेण कर्तितः सः च रथात् मृतः भूमौ पतितः। शल्येऽपि हते सति कौरवसेना असहायः भूत्वा व्याकुला अभवत् परन्तु तथापि धृतराष्ट्रस्य अवशिष्टाः पुत्राः साहसं न त्यक्तवन्तः। अपरपक्षे शकुनीसहदेवयोः मध्ये युद्धं प्रचलति स्म। खड्गस्य तीक्ष्णधारसदृशेन बाणं प्रक्षिप्य शकुनीं प्रति सहदेवः गर्जन् अवदत् - "शकुनी! तव मृत्युः निकषा एवास्ति कर्मणाम् परिणामः भोक्तुं सज्जः भव!" तस्य च वचनमिदं सफलं जातं। अतः तस्मात् बाणात् शकुनीशिरः छिन्नः अभवत् भूमौ दूरे च पतितः। एवं प्रकारेण शकुनीशल्यौ चापि समाप्तौ।

हिंसंस्कृतवार्ता:

दिलीपः, संस्कृतशिक्षकः
शिक्षाविभागः हि.प्र.

युद्धस्य १७तमे दिवसे यदा "कर्णः अपि युद्धे मारितः" इति वार्ता दुर्योधनेन श्रुता तदा सः दुःखातिरेकेण व्याकुलः अभवत्। दृष्ट्वा चेदं कृपाचार्यः दुर्योधनस्य स्थितिं प्रति महतीं दयां अन्वाभवत्। दुर्योधनं सान्त्वयन् सः अवदत् -

अर्जुनः- भगवन्! त्वं माम् असकृत् यज्ञरूपकर्म कर्तुं प्रोत्साहयन् असि। कदाचित् कर्म कुर्वन् अपि कश्चन पापं न प्राप्नोति इति वदसि। अतः यज्ञसम्बन्धिकं विषयं मदर्थे सम्यक्तया बोधय।
श्रीकृष्णः- अर्जुन! यज्ञस्य स्वरूपाणि विविधानि भवन्ति, तानि सावधानपूर्वकं शृणु। प्रथमतः ब्रह्मयज्ञः कः इत्युक्ते यस्मिन् यज्ञे सर्वाणि करणानि, उपकरणानि, द्रव्यवस्तूनि, क्रियाः, कर्तादीनि ब्रह्मरूपाणि मन्यन्ते, तादृशः यज्ञः 'ब्रह्मयज्ञः' कथ्यते। एवञ्च यस्मिन् यज्ञे सम्पूर्णपदार्थाः, क्रियाः च मयि एव समर्पिताः भवन्ति, सः 'भगवदर्पणरूपः यज्ञः' उच्यते। तथैव यस्मिन् यज्ञे साधकः स्वकीयं स्वरूपं ब्रह्मणा सह एकरूपं करोति, तादृशः 'अभिन्नतारूपः यज्ञः' स्यादिति विद्धि। एवमेव यस्मिन् यज्ञे साधकः स्वकीयानाम् इन्द्रियाणां संयमनं करोति, अथवा तानि इन्द्रियाणि स्वस्वविषयेभ्यः संहरते, सः 'संयमरूपः यज्ञः' आख्यायते। अन्यच्च, यस्मिन् यज्ञे साधकः रागद्वेषरहितैः इन्द्रियैः विषयान् सेवते, तादृशः 'विषयहवनरूपः यज्ञः' भवति। तथैव यस्मिन् यज्ञे साधकः प्राणानाम्, इन्द्रियाणां, मनसः च क्रियाः अवरुध्य जागरितबुद्धिः सन् निर्विकल्पः भवति, सः 'समाधिरूपः यज्ञः' कथ्यते। एवं यस्मिन् यज्ञे लोकोपकारार्थं धनवस्त्वादीनां वितरणं क्रियते, सः 'द्रव्ययज्ञः' उच्यते। एवमेव यस्मिन् यज्ञे स्वधर्मस्य पालनावसरे यत् काठिन्यं जायते, तस्य प्रसन्नतापूर्वकं सहनं नाम 'तपोयज्ञः' स्यादिति ज्ञायताम् अर्जुन! तथाच यस्मिन् यज्ञे साधनपरायणः पुरुषः कर्मणः सिद्धौ, असिद्धौ वा, एवं फलस्य प्राप्तौ, अप्राप्तौ वा समः तिष्ठति, सः 'योगयज्ञः' भवति। एवञ्च यस्मिन् यज्ञे व्रतपरायणः साधकः शास्त्राणाम् अध्ययनम्, अध्यापनं, भगवतः नामजपादीनि च करोति, सः 'स्वाध्यायरूपः ज्ञानयज्ञः' कथ्यते। तथैव यस्मिन् यज्ञे साधकः प्राणानां पूरककुम्भकरेचकपूर्वकं प्राणायामं करोति, सः 'प्राणायामरूपः यज्ञः' वर्तते। तथैव च यस्मिन् यज्ञे साधकः निराहारः सन् प्राणान् स्वकीये स्थाने रुणद्धि सः 'स्तम्भवृत्तिप्राणायामरूपः यज्ञः' भवति। एवं प्रकारेण अर्जुन! यज्ञस्य स्वरूपाणि विविधानि सन्ति इति मया त्वं श्रावितः। एते सम्पूर्णाः यज्ञाः कर्मणां सम्बन्धविच्छेदार्थम् एव सन्ति इति ज्ञात्वा एतान् यज्ञान् ये अनुतिष्ठन्ति, तेषां साधकानां सम्पूर्णानि पापानि नश्यन्ति इत्यत्र न संशयः इति। (गीता - ४/२४-३०)

माता यशोदा, एः ते हि कन्हैया

गोकुलापदवीषु यमुनायाः तीरे मां शिलाखण्डान् सः क्षिपते हि गुप्त्वा नागरः सुलीलः सः निर्दुष्टतुण्डः होलासु/ होलीषु क्लिद्यान्मे नितरां सुगण्डं बाहून् क्लिश्राति, मे मणिं हि पिंशेत् बाहून् क्लिश्राति, मे मणिं हि पिंशेत् प्रार्थ्यः सः मां च, न त्यक्त्वा हि गच्छेत् मिष्टमिष्टभाषेण मामिहाः (इह+आः) कुटति, हाय रामरायः कृपातो, मे रक्षा रामरायः कृपातो, मे रक्षा हो रामरायः कृपातो ---- (०१) यदा यदा वाद्यति मोहकावेणुकं छन् छन् क्वणति मे पादेयकटकं नेत्राभ्यां यत् तेन कुरुते हि लानं हृत्स्यात् स्थिरं मे ननु प्रेमजन्यं चेतना विनष्टा, निद्राऽपि नष्टा चेतना विनष्टा, निद्राऽपि नष्टा कर्तुं यदासम्, तच्च विनष्टा भृशं यत्नेन हन्मे धारितं, हाय रामरायः कृपातो, मे रक्षा रामरायः कृपातो, मे रक्षा रामरायः कृपातो, मे रक्षा हो रामरायः कृपातो ---- (०२)

गोकुलकः कान्हा समहृदयेषु राजेत् अहं भाग्ययुक्ता, तस्मिन् हि रेजे मन्वे एः सर्वेषां भवति कन्हैया वदतीहाः (इह+आः) किन्तु सदा त्वां हि मा, मा प्रियः प्रियो ही, दत्तः त्वया ही प्रियः प्रियो ही, दत्तः त्वया ही ममताया अङ्गे वयं नीता ही चरणे ओ ते ही मा, वयं नु प्रणुमः हे रामरायः कृपातो हो हि हो, रामरायः कृपातो हो हि हो, रामरायः कृपातो - (०३)

हिंसंस्कृतवार्ता:

रचयिता-
डॉ. रुरुकुमारमहापात्रः

(अध्यापकः)

राष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः,

तिरुपति:

अनुवर्तिष्यते- नारदोपाध्यायः।

वासवदत्ता गद्यकाव्यस्य प्रणेता सुबन्धुः

सुबन्धुः सुप्रसिद्धस्य 'वासवदत्त' नामकस्य गद्यकाव्यस्य रचयिता। एतस्य कालः क्रि. श. षष्ठं शतकम् इति श्रूयते। सुबन्धुः स्वस्य ग्रन्थे 'श्रीपर्वतः इव सन्निहितः मल्लिकार्जुनः' इति श्रीशैलविषये उक्तवान् इत्यतः एषः दाक्षिणात्यः स्यात् इति विदुषाम् अभिप्रायः। अस्य काव्ये वर्णनात्मकः भागः अधिकः। यद्यपि सुबन्धुना स्वकाव्ये उपमा, रूपकम्, विरोधाभासः, उत्प्रेक्षा, परिसंख्या इत्यादीनाम् अलङ्काराणाम् उपयोगः कृतः, तथापि श्लेषालङ्कारविषये एतस्य महती प्रीतिः। अस्य भाषा सुलभा, सरला च। 'वासवदत्ता' एका एव अस्य कृतिः। वासवदत्ता सुबन्धुः कृतिः। अत्र वासवदत्ताकन्दर्पकेतोः प्रेमकथोपवर्णिताऽस्ति। कन्दर्पकेतुः स्वप्ने कुसुमपुरराजकन्यां वासवदत्तां स्वप्ने पश्यति। तत्सौन्दर्याकृष्टश्च तदन्वेषणाय मकरन्देन सह चलति। देशान्तरं परिभ्रमन् स विन्ध्याचलं प्राप्नोति। तदेव कुसुमपुरराजपुत्रीं वासवदत्ताऽपि स्वप्ने कन्दर्पकेतुं दृष्ट्वा

तदूपाकृष्टहृदया तदन्वेषणाय सारिकां प्रेषयति। विन्ध्याटव्यां शुकसारिकासंवादं श्रुत्वा कन्दर्पकेतुर्वासवदत्ताविषयं जानाति गच्छति च तं देशम्। तथा सह मिलनानन्तरं तौ मायाश्वमाशुगमारुह्य चलतस्ततः। विन्ध्याटवीं प्राप्य तौ विश्राम्यते। तत्र निद्रावशे कन्दर्पकेतुं विहाय वासवदत्ता वनेक्षणाय कियन्मात्रदूरं गता सती किरातैरारुद्धा भवति। तत्प्राप्यै किरातसमूहे परस्परं विवदमाने वासवदत्ताऽवसरं लब्ध्वा पलायते प्रविशति स्त्रीनिषिद्धं मुनेराश्रमम्। तत्र प्रविशन्ती एव सा शिलायां परिणता भवति। प्रबुद्धः कन्दर्पकेतुर्वासवदत्ताम् अन्वेषणाय प्रयतते। अन्ते च तामेव शिलां स्पृशति। तत्स्पर्शमात्रेण वासवदत्ता पुनः स्वकीयं पूर्वशरीरं प्राप्नोति। मकरन्दोऽपि तत्रैवागच्छति। ततस्ते स्वपुरं गत्वा सुखं तिष्ठन्ति। इत्थं कविकल्पितवृत्तोऽयं ग्रन्थः संयोगान्तत्वेन समाप्नोति।

हिंसंस्कृतवार्ताः, अमितशर्मा